

Едиција ПРОаЗА

Наслов на оригиналот:
F, Daniel Kehlmann (Rowohlt, 2013)
Author: Daniel Kehlmann
Originally published under the title: F
Copyright © 2013 by Rowohlt Verlag GmbH, Reinbek bei Hamburg,
Germany
© copyright of the translation:
S. Fischer Foundation by order of TRADUKI
All rights reserved

Издавач:
ИЛИ-ИЛИ
ул. Васил Главинов 3, 1000 Скопје
тел: 02/3225-445
ilili@mail.com

Главен и одговорен уредник:
Ненад Стевовиќ
Уредник:
Игор Анѓелков

Лектор:
Дејан Василевски

Графичко уредување:
С. М. А.

Печати:
Маринг - Скопје

traduki

Издавањето на ова дело беше поддржано од ТРАДУКИ, литературна мрежа на која припаѓаат Сојузното министерство за Европа, интеграции и надворешни работи на Република Австрија, Министерството за надворешни работи на Сојузна Република Германија, швајцарската фондација за култура ПроХелвеција, КултурКонтакт Австрија (по налог на Сојузната канцеларска служба на Република Австрија), Гете Институтот, Агенцијата за книги на Словенија ЈАК, Министерството за култура на Република Хрватска, Ресорто за култура на владата на кнежеството Лихтенштајн, фондацијата за култура на Лихтенштајн, Министерството за култура на Албанија, Министерството за култура и информирање на Република Србија, Министерството за култура на Република Романија, Министерството за култура на Црна Гора и фондацијата С. Фишер.

Даниел Келман

Превод од германски јазик:
Катерина Јосифоска

ИЛИ-ИЛИ
2016

Големиот Линдеман

Многу години подоцна, кога веќе одамна беа возрасни и секој од нив беше заплеткан во сопствената несреќа, ниеден од синовите на Артур Фридланд веќе не знаеше чија, всушност, беше идејата тоа попладне да одат кај хипнотизер.

Беше 1984 година и Артур немаше работа. Пишуваше романи што не сакаше да ги објави ниеден издавач и раскази што ретко беа објавувани во одредени списанија. Не работеше ништо друго, но неговата сопруга беше офталмолог и заработуваше.

Додека се возеа накај хипнотизерот, Артур со своите тринаесетгодишни синови разговараше за Ниче и различните марки гуми за цваќање, се искараа поради цртаниот филм што тукушто се прикажуваше во кината и чијшто главен лик беше робот, а истовремено и спасител, поставија хипотези за необичниот начин на којшто зборува Јода и се прашуваа дали Супермен е посилен од Бетмен. На крајот застанаа пред низа куќи на една улица во предградието. Артур двапати ја притисна сирената и по неколку секунди нагло се отвори влезната врата на една од куќите.

Неговиот најстар син, Мартин, последните два часа ги помина седејќи покрај прозорецот и чекајќи ги, зашеметен од нетрпеливост и досада. Стаклото од прозорецот се замагли од неговиот здив, со прстот црташе лица, сериозни, насмеани и со отворени усти. Потоа, по којзнае кој пат, го избриша стаклото и гледаше како неговиот здив полека одново го покрива со фина магла. Часовникот чу-

каше и чукаше – зошто ли се задржаа толку долго? Повторно автомобил, па уште еден и уште еден, а нив сè уште ги немаше.

Одеднаш, еден автомобил застана и затруби двапати.

Мартин потрча низ ходникот, покрај собата во која што се повлече неговата мајка за да не мора да се види со Артур. Поминаа четиринаесет години откако наеднаш исчезна од нејзиниот живот, но сè уште ја измачуваше фактот што тој можеше да постои, без да чувствува потреба од неа. Мартин слезе по скалите, помина низ долниот ходник, излезе надвор и потрча преку улицата – толку брзо, што воопшто не го виде автомобилот што му се приближуваше со голема брзина. Некаде покрај него зачкрипија сопирачки, но тој веќе седеше на совозачкото седиште, со рацете прекрстени над главата, па дури тогаш срцето престана да му чука за момент.

„Господе боже“, тивко рече Артур.

Возилото што за малку ќе го убиеше Мартин беше црвен „фолксваген голф“. Возачот затруби, иако тоа немаше никаква смисла, можеби затоа што чувствуваше дека по таквата случка не е прифатливо да не се реагира никако. Потоа додаде гас и замина.

„Господе боже“, уште еднаш рече Артур.

„Како може некој да биде толку глупав?“ праша еден од близнаците од задното седиште.

Мартин имаше чувство дека неговото постоење се поделило на два дела. Седеше овде, но истовремено лежеше и на асфалтот, неподвижен и склопчен. Како неговата судбина сè уште да не беше одредена докрај, и двете можности сè уште беа отворени, така што за момент и тој имаше брат-близнак – близнак кој полека исчезнуваше таму надвор.

„Можеше да умре“, рече другиот близнак.

Артур потврдно кимна со главата.

„Зар тоа може да биде вистина? Што ако Бог има некакви планови за него? Какви било. Тоа значи дека не може да му се случи ништо.“

„Но, Бог не мора да има никакви планови. Доволно е да знае. Ако Бог знае дека ќе биде прегазен, тогаш тој ќе биде прегазен. Но, ако Бог знае дека нема да му се случи ништо, тогаш навистина нема да му се случи ништо.“

„Но, тоа не може да биде вистина. Тогаш би било сосем сеедно што правиш. Тато, во што е грешката?“

„Бог не постои“, рече Артур. „Во тоа е грешката.“

Сите замолкнаа, а потоа Артур го стартуваше автомобилот и тргна. Мартин чувствуваше како полека му се смирува биенето на срцето. Уште неколку минути и повторно ќе може да биде сигурен дека е жив.

„А на училиште?“ праша Артур. „Како е на училиште?“

Мартин го погледна својот татко отстрана. Артур малку се имаше здебелено, неговата коса, што тогаш сè уште не беше побелена, сè уште беше разбушавена како никогаш да не ја исчешлал никој. „Математиката ми е тешка, не знам дали ќе положам. Француски сè уште ми е проблематичен. Англиски веќе не, за среќа.“ Зборуваше брзо, за да може да каже колку што е можно повеќе пред Артур да го изгуби интересот. „По германски сум добар, по физика имаме нов професор, а на хемија е исто како и секогаш, но експериментите...“

„Иван“, праша Артур, „ги имаме ли влезниците?“

„Во твојот џеб“, одговори еден од близнаците и сега Мартин барем знаеше кој од нив двајцата е Иван, а кој Ерик.

Ги гледаше во ретровизорот. Како и секогаш, нешто во нивната сличност му изгледаше лажно, претерано, неприродно. А дури по неколку години ќе почнат да се

облекуваат идентично. Таа фаза, во којашто ги забавуваше тоа што никој не можеше да ги разликува, ќе престане кога ќе навршат осумнаесет години, кога накратко ни тие нема да бидат сигурни кој е кој. Потоа секогаш одново ќе ги обзема чувството дека еднаш се изгубиле себеси и дека оттогаш секој од нив го живее животот на другиот; како што Мартин веќе никогаш нема докрај да се ослободи од сомневањата дали тоа попладне, всушност, умре на улица.

„Немој да зјапаш толку глупаво“, рече Ерик.

Мартин се сврти и посегна по увото на Ерик. За малку ќе го фатеше, но неговиот брат се повлече, го грабна за раката и нагло му ја сврти нагоре. Офна.

Ерик го пушти и весело заклучи: „Сега ќе заплаче“.

„Свиња“, рече Мартин со растреперен глас. „Глупава свиња.“

„Точно“, рече Иван. „Сега ќе заплаче.“

„Свиња.“

„Ти си свиња.“

„Не, ти си свиња.“

„Не, ти си.“

Потоа не знаеја како да продолжат. Мартин гледаше низ прозорецот сè додека не беше сосем сигурен дека нема да се расплаче. На излогот покрај патот се лизгаше одразот од автомобилот: искривен, издолжен, свиткан во полукруг.

„Како е мајка ти?“ праша Артур.

Мартин се двоумеше. Што да одговори? Артур тоа прашање го постави и на почетокот, пред седум години, кога се сретнаа првпат. Тогаш неговиот татко му се виде многу висок, но исто така и изморен и отсутен, како да е обвинен со фина магла. Чувствуваше страхопочит кон тој маж, но истовремено, не знаејќи зошто, и сожалување.

„Како е мајка ти?“ рече тогаш непознатиот маж и Мартин се праша дали тоа навистина е човекот кој толку често го среќаваше во своите соништа, секогаш во истиот црн мантил за дожд, секогаш без лице. Но, дури тој ден во слаткарницата, додека чепкаше по својот овошен куп со чоколаден прелив, на Мартин му стана јасно колку многу уживаше во тоа што нема татко. Нема модел во животот, нема претходник и нема товар, само нејасна претстава за некој што можеби би можел да се појави еден ден. И ова сега би требало да биде тој? Забите не му беа баш рамни, косата му беше разбушавена, имаше дамка на јаката и рацете му изгледаа како да му се испукани. Тој маж можеше да биде и некој сосем друг човек; маж кој изгледаше како некој од мноштвото луѓе на улицата, во трамвајот, насекаде.

„Колку години имаш сега?“

Мартин си ја проголта плунката и му одговори: „Седум години“.

„А тоа е твоја кукла?“

На Мартин му требаа неколку секунди за да сфати дека татко му го прашува за госпоѓа Милер. Како и секогаш, ја носеше со себе, држејќи ја под рака и не размислувајќи за неа.

„А како се вика?“

Мартин му кажа.

„Чудно име.“

Мартин не знаеше што да одговори. Госпоѓа Милер отсекогаш се викаше така; едноставно, тоа беше нејзиното име. Забележа дека му тече носот. Погледна околу себе, но мајка му веќе не беше тука. Тивко излезе од слаткарницата веднаш штом дојде Артур.

Без оглед колку често Мартин подоцна мислеше на тој ден и без оглед колку и да се трудеше да го најде нивни-

от разговор во темнината на своето сеќавање, не му успеваше. Веројатно поради тоа што претходно премногу често го замислуваше тој разговор и затоа што она што тогаш навистина си го кажаа еден на друг набрзо се стопа заедно со сето она што го измислуваше со години: дали Артур навистина му кажа дека нема работа и дека си го поминува животот размислувајќи за животот или, пак, Мартин подоцна, откако дозна нешто повеќе за својот татко, сметаше дека тоа е единствениот соодветен одговор? И дали беше можно на прашањето зошто ги остави сами него и неговата мајка, Артур навистина да му одговори дека оној што ќе се препушти на заробеништвото, на ситниот живот, на просечноста и очајувањето не може да му помогне никому, зашто не може да си помогне ни себеси, дека таквите луѓе се разболуваат од рак, дека им заболува срцето, дека не живеат долго и дека почнуваат да се распаѓаат однатре? Од Артур секако можеше да се очекува да му одговори така на едно седумгодишно дете, но на Мартин му се чинеше малку веројатно дека тој тогаш воопшто се осмели да му го постави тоа прашање на својот татко.

Повторно се видоа дури по три месеци. Тогаш дојде да го земе Мартин од дома, со автомобил на чиешто задно седиште седеа две момчиња кои морничаво си личеа едно на друго, а за коишто Мартин во првиот момент си помисли дека се само оптичка илузија. А тие двајцата, пак, само кратко го погледнаа со мошне љубопитен поглед, а веднаш потоа се фокусираа на себеси, заробени во загатката на сопственото удвојување.

„Ние секогаш го мислиме истото.“

„Дури и за комплицирани работи. Сосем истото.“

„Кога некој ќе нè праша нешто, помислуваме на истиот одговор.“

„Дури и кога е погрешен.“

Потоа почнаа да се смеат со истиот пискав глас и Мартин почувствува како го лазат морници.

Оттогаш, неговиот татко и неговите браќа редовно доаѓаа да го земат. Се возеа на тобоган, посетуваа аквариуми со сонливи риби, шетаа по шумите во предградијата и одеа да пливаат во базен што мирисаше на хлор, преполн со детски пискотии и сончева светлина. На Артур секогаш јасно се гледаше дека сето тоа го прави со маќа, никогаш не беше сосем присутен, а ни близнаците не можеа многу добро да скријат дека се со него само затоа што мораат. Иако Мартин сето тоа го гледаше сосем јасно, сепак тоа беа најубавите попладниња во неговиот живот. Еднаш Артур му подари шарена коцка чиишто страни можеа да се вртат, нова играчка што штотуку се појави на пазарот. Наскоро, Мартин поминуваше цели часови со коцката, а можеше да поминува и цели денови, зашто стана зависен од неа.

„Мартин!“

Се сврти брзо.

„Спиеш?“

Размислуваше дали да го удри уште еднаш, но потоа се откажа од таа идеја. Не би му успеало, Ерик е посилен.

Штета, си помисли Ерик. Со задоволство би му удрил шлаканица на Мартин, иако во суштина немаше ништо против него. Едноставно беше гневен поради тоа што неговиот брат беше толку слаб, толку тивок и плашлив. Освен тоа, сè уште му беше лут поради оној момент од пред седум години, кога една вечер родителите ги повикаа во дневната соба за да им кажат нешто важно.

„Ќе се разведете?“ праша тогаш Иван.

Неговите родители исплашено одмавнаа со главите и рекоа: Не, не, навистина нема, не! А потоа Артур им кажа дека постои Мартин.

Ерик беше толку шокиран, што веднаш реши да се преправа дека тоа му е смешно, но токму кога сакаше длабоко да земе воздух и да почне да се смее, Иван се закикоти покрај него. Тоа е така кога истовремено си и еден и двајца и кога ниедна мисла не ти припаѓа само тебе.

„Ова не е шега“, рече Артур.

Но, зошто дури сега, сакаше да праша Ерик. Ама Иван повторно беше побрз: „Зошто дури сега?“

Артур одговори дека работите понекогаш се комплицирани.

Беспомошно погледна кон нивната мајка, но таа седеше со прекрстени раце и рече дека возрасните не се секогаш мудри.

Артур објасни дека мајката на тоа друго дете му е лута и затоа не сакала тој да го види својот син, а тој се согласил, и тоа, искрено кажано, премногу лесно, зашто тоа ги поедноставило работите, па дури неодамна го сменил мислењето. И сега ќе оди да се види со Мартин.

Никогаш порано Ерик не го имаше видено својот татко толку нервозен. Кому му е потребен тој Мартин, си помисли, и како можеше Артур да им приреди таква глупост?

Ерик мошне рано сфати дека сака да биде поинаков од својот татко, сакаше да го сфаќаат сериозно, не сакаше да биде некој кого го сожалуваат постојано. Затоа, уште на првиот ден во новото училиште го нападна најголемото момче, се разбира, без предупредување, а изненадувањето му ја даде потребната предност: успеа да го турне на земја, клекна врз него, го фати за ушите и трипати ја удри неговата глава од подот, сè додека не почувствува дека исчезна отпорот. Дури тогаш, поради ефект, му упати еден добро одмерен удар во носот, зашто раскрвавениот нос секогаш го постигнува саканиот резултат. И навис-

тина, високото момче, за коешто на Ерик веќе му беше жал, се расплака. Ерик го пушти да стане и тоа си замина шмркајќи, држејќи на лицето марамче што стануваше сè поцрвено. Оттогаш, сите во одделението се плашеа од Ерик и никој не забележа колку, всушност, е исплашен тој.

Зашто најважно од сè е да бидеш решителен, веќе го знаеше тоа. Без оглед дали се работи за наставниците, другите ученици или дури и за неговите родители, сите беа нерешителни, сите беа поделени и незаинтересирани, без оглед што и да правеа. Оној што вистински се упатил кон својата цел не може да го запре никој. Тоа е сосем сигурно, како што е сигурно дека два по пет е десет или дека си опкружен со духови, чиишто контури стануваат видливи само понекогаш, во полутемнина.

„Се изгубив“, рече Артур.

„Не повторно“, рече Ерик.

„Тоа е само трик“, рече Иван, „зашто не сакаш да одиш“.

„Се разбира дека не сакам да одам. Но, не е трик.“

Артур застана покрај патот и излезе од автомобилот. Топлиот летен воздух продре во внатрешноста на возилото, покрај нив јуреа автомобили, мирисаше на бензин. Надвор Артур најде некои луѓе и ги праша за патот: една старица одмавна со раката, едно момче на ролшуи воопшто и не застана, еден маж со голема шапка му покажа знаци со рацете, десно, лево, горе и долу. Извесно време Артур разговараше со една млада жена. Жената ја наведна главата настрана, Артур се насмеа, таа покажа некаде, Артур кимна и рече нешто, таа се насмевна, а потоа таа зборуваше, а тој се смешкаше, па се збогуваа и таа патем го допре неговото рамо. Влезе во автомобилот, сè уште смешкајќи се.

„Ти објасни?“ праша Иван.

„Не е одовде. Но, мажот пред неа, тој знаеше.“

Двапати скршна, а потоа пред нив се појави влезот во една јавна гаража. Ерик загрижено се загледа во темнината. Никогаш никому не ќе може да му каже колку многу се плаши од секој тунел, од секоја пештера и секој затворен простор. На Иван сепак веројатно му се случуваше, како што и на Ерик му се збиваше често, наместо сопствените мисли, низ главата да му пролетаат мислите на неговиот брат-близнак. Често се случуваше и по будењето да се сеќава на соништа што имаа туѓа боја – соништата на Иван беа пошарени од неговите, на некој чуден начин беа пошироки, како во нив воздухот да е посвеж. И покрај тоа, некои работи можеа да ги скријат еден од друг. Ерик никогаш не разбра зошто Иван се плаши од кучиња, бидејќи кучињата спаѓаа меѓу малобројните навистина безопасни суштества; не разбираше зошто Иван повеќе сака да разговара со русокосите, наместо со црнокосите девојчиња и не сфаќаше зошто старите слики во музеите, што нему му беа само досадни, кај неговиот брат предизвикуваа толку сложени чувства.

Излегоа од автомобилот. Неонските цевки фрлаа матна светлина. Ерик си ги прекрсти рацете над градите и се загледа во подот.

„Не веруваш во хипноза?“ праша Иван.

„Верувам дека луѓето можат да бидат уверени во сè“, рече Артур.

Влегоа во лифтот, вратата се затвори, а Ерик се бореше против паниката во себеси. Што ако се скине сајлата? Тоа веќе се има случено и ќе се случи повторно, некогаш и некаде, па тогаш зошто не овде? Лифтот конечно застапа, вратата се отвори и тргнаа кон театарот. *Големии Линдеман*, пишуваше на еден транспарент, *мајсиор на хипнозата*. *Поладневна прейсјава*. Плакатот прика-

жуваше еден неугледен господин со очила, кој видливо се трудеше да гледа мрачно и продорно. На лицето му се забележуваа сенки, осветлувањето беше театрално, фотографијата лоша. *Линдеман*, пишуваше најдолу, *ќе ве научи да се ѝлашиѝе од вашиѝе сониѝѝа.*

Едно момче ги прегледуваше билетите и се просеваше. Имаа добри места, сосем напред, во третиот ред. Партерот беше речиси полн, на балконите не седеше никој. Иван го крена погледот кон нападно украсениот таван и се праша како некој воопшто можел да го наслика тоа. Уметникот вешто го излажал окото и насликал лажен таван, што всушност не постоеше. Како да се нацрта нешто такво ако истовремено сакаш да покажеш дека тука, всушност, нема други простории и да создадеш илузија дека ги има? Тие работи не се објаснети во ниедна книга.

Не може да ти помогне никој. Ниту книга ниту наставник. Сè што е важно мораш да го научиш со сопствени сили, а ако не ти успее, тогаш си го утнал својот живот. Иван често се прашуваше како луѓето кои не знаат ништо конкретно воопшто можат да го поднесат своето постоење. Гледаше дека неговата мајка посакува поинаков живот и дека неговиот татко постојано е отсутен во своите мисли. Гледаше дека наставниците во училиштето се бедни, ситни души и секако знаеше за привиденијата што го измачуваа Ерик. Секогаш кога ќе упаднеш во еден од соништата на Ерик, ќе се најдеш на мрачно и задушливо место, на коешто не сакаше да биде. Го гледаше и Мартин, кој беше преслаб и премногу време поминуваше со својата мајка. Иван воздивна. Хипнозата не го интересираше, посакуваше сега да биде дома и да црта. Само конечно да црта подобро, тоа беше најважно, не сакаше ништо друго.

Светлината се придужи, стивна џагорот. Се отвори за-весата. Линдеман стоеше на сцената.

Беше дебеличок и ќелав, поради неколкуте ретки влакна што беа распслани по неговиот гол череп ќелавоста беше уште повпечатлива, а носеше очила со рамки од рог. Костумот му беше сив, а во предниот џеб на градите беше ставено зелено марамче. Без поздрав, без да се поклони, почна да зборува со тивок глас.

Хипнозата, рече, не е сон; напротив, таа е состојба на будност насочена кон внатрешноста, не безволност, туку воспоставување контрола врз себеси. Денеска ќе видите зачудувачки работи, но никој не мора да се грижи, зашто е познато дека никој не може да биде хипнотизиран против неговата волја и дека никој преку хипноза не бил принуден да направи нешто што и самиот, длабоко во својата душа, не е подготвен да го направи. Замолкна за момент и се насмевна, како да раскажал тешко разбирлива шега.

Неколку тесни скали водеа од сцената до гледалиштето. Линдеман слезе по скалите, си ги намести очилата, погледна околу себе и се упати низ коридорот што одеше на средина помеѓу седиштата. Очигледно сега одлучуваше кои гледачи ќе ги земе на сцената. Иван, Ерик и Мартин ги наведнаа главите.

„Не грижете се“, рече Артур. „Зема само возрасни.“

„Тогаш, може да те земе тебе.“

„Кај мене не функционира тоа.“

Линдеман рече дека наскоро ќе видат нешто големо. Кој не сака да учествува, не мора да се плаши од ништо, никој нема да го повреди, ќе остане поштеден. Дојде до задниот ред, зачудувачки брзо се врати назад и скокна на сцената. За почеток, рече, нешто лесно, само шега, ситница. Сите од првиот ред, ве молам, дојдете горе!

Низ театарот се разлеа цагор.

Точно така, рече Линдеман, првиот ред. Сите. Брзо, молам!

„Што ќе направи ако одбие некој?“ шепна Мартин. „Ако некој едноставно остане да седи, што ќе се случи тогаш?“

Станаа сите луѓе од првиот ред. Си дошепнуваа меѓу себе и неволно гледаа наоколу, но послушаа и се качија на сцената.

„Застанете во еден ред!“ нареди Линдеман. „Фатете се за раце.“

Колебливо, го направија тоа.

Отсега, никој од нив веќе нема да ја пушти раката на другиот, рече Линдеман чекорејќи покрај луѓето застанати во редот, не сакаат да го направат тоа и затоа нема да го направат и затоа што не сакаат, не можат, а со оглед на тоа дека не можат, може да се каже дека се залепени едни за други. Додека зборуваше, одвреме-навреме ќе посегнеше и ќе допреше нечија рака. Цврсто, рече, држете се цврсто, многу цврсто, никој нема да остане издвоен, никој не може да пушти, само цврсто, нераскинливо. Кој сака, може да проба сега.

Никој не ја ослободи својата рака. Линдеман се сврти кон публиката, се слушна плашливо ракоплескање. Иван се наведна напред за да може подобро да ги види лицата на луѓето на сцената. Изгледаа нерешително, отсутни со духот и како скаменети, со згрчена волја. Еден низок маж ја имаше стегнато вилицата, на една госпоѓа со врзана коса рацете ѝ се тресеа како да сака да се оттргне, но стисокот на нејзиниот сосед беше премногу силен, исто како и нејзиниот.

Линдеман рече дека ќе изброи до три и дека тогаш сите ќе ги ослободат рацете. „Значи, еден. И два. И...“ Полека ги крена рацете, рече „Три!“ и пукна со прстите.

Нерешително, речиси против своја волја, се пуштија. Со чувство на непријатност си ги гледаа рацете.

„А сега, брзо седнете назад“, рече Линдеман. „Брзо долу, брзо!“ Плесна со рацете.

Жената со врзаната коса пребледи и се затетерави. Линдеман нежно ја фати за лакотот, ја повлече кон столбот и тивко ѝ кажа нешто. Кога ја пушти, се движеше по-сигурно, слезе по скалите и дојде до своето место.

Ова беше еден мал експеримент, рече, нешто тивко, шега за почеток. А сега, нешто сериозно. Пријде до скалите, ги тргна очилата и се загледа во публиката. „Господинот со пуловер таму напред и господинот веднаш зад него и вие, млада дамо, ве молам, дојдете горе!“

Со кисели насмевки на лицата, тројцата се качија на сцената. Жената му мавна некому, Линдеман со неодобрување одмавна со главата, па таа престана. Застана пред првиот од нив тројцата, еден висок маж со брада, и му ја стави дланката пред очите. Извесно време му зборуваше нешто тивко во увото, а потоа одеднаш викна: „Спиј!“ Мажот почна да паѓа, Линдеман го фати и го спушти на земја. Потоа застана до жената до него и го повтори истото. А потоа истото му се случи и на третиот маж. Тројцата лежеа неподвижно.

„А сега, бидете среќни!“

Мораше да се објасни тоа. Линдеман се сврти кон публиката, ги тргна очилата со рамки од рог, го извади зеленото марамче од предниот џеб и почна да ги брише со него. На сите им се многу добро познати будалштините што просечните хипнотизери – измамници и фалбации без талент, какви што има често во секоја професија – сакаат да им сугерираат на своите субјекти: леден студ, на пример, или жештина, вкочанетост на телото, фантазии за летање и паѓање, а да не го споменуваме и насекаде омиленото заборавање на своето име. Нагло застана, па замислено погледна нагоре. Овде е топло, нели? Ужасно топло.